

ŽIVLJENJE IN SVET

TEDENSKA REVILJA — PRILOGA PONEDELJSKEGA JUTRA

ŠT. 22.

V LJUBLJANI, 27. NOVEMBRA 1937.

KNJIGA 22.

CAROLA HÖHN (Foto Ufa)

MODERNA ZNANOST RAZLAGA SANJE

VSI ČUTI NE SPLJO — »KEMIČNE SANJE« — OSAMOSVOJITEV PODZAVESTI

Neumne sanje sem imel to noč,« je pripovedoval neki sprevodnik cestne železnice nekega jutra svoji ženi. »Bilo je sredi noči in stal sem s svojim vozom ob končni postaji. Tedaj sem nenadno opazil, da velika hiša ob vogalu gori. Pokličí gasilce — je bila moja prva misel. Nisem pa izstopil, da bi utrl svarilno napravo, ki je visela takoj ob postajališču. Zvonil sem z zvoncem v vozu, kolikor se je dalo. Toda gasilcev ni bilo od nikoder. Hiša je gorela. Hvala bogu, da me je potem zbudila budilka. Čutil sem se prav olajšanega, ko sem zapačil, da je dan in da sije sonce že v sobo.«

Sprevodnikova žena je zmajala z glavo: »Kakšna zgodba! Kako je mogoče kaj takšnega sanjati! To moram takoj povedati sosedí, ki ima sanjske bukve.«

Kdo še ni kaj podobnega sanjal? Nekateri se takšnim svojim sanjam smejejo in jih kmalu pozabijo, drugi jih povedo kakšni stari teti s sanjskimi bukvami, pa zvedo, da jim je pričakovati dediščine in da se bodo poročili z ljubosumno žensko. Tretji pa so se zaupali morda kakšnemu »psihanalitiku« in so iz njegovih ust zvedeli toliko reči o brezdnih svojega podzavestja, da nimajo potem od sanj nobenega užitka več.

Moderna psihologija dolgo ni vedela, kaj naj s sanjami prav za prav napravi. Prepuščala jih je sprva popolnoma samovolji prof. Freuda in njegovih pristašev. Komplicirana razpredelnica sanjskih simbolov, ki so se na zadnje vsi iztekali v ljubezensko življenje, je bila posledica. Po mnenju psihoanalitikov čaka podzavestje, ki je večno zaposleno s problemi erotike, namreč samo na spanje, da napade možgane s svojimi željami in ovirami. Eksperimentalno dušeslovje pa se ni zadovoljilo samo s to rešitvijo prastarega vprašanja o vzrokih in smislu sanj. S tem, da je povzročala umetne sanje, je prinesla končno nekaj jasnosti v nočno skrivnost naših duš: pravi namen sanj je po modernih teorijah ta, da čuva nad spanjem. Norvežan Vold se je tu s svojimi eksperimenti najbolj proslavil.

Utrujenost se pokaže v splošnem najprvo v očesnih mišicah. To vemo vsi, če smo zvečer brali. Tedaj nastopi vedno trenutek, ko nam postanejo veke težke, ko nam pričnejo črke pred očmi plesati in imamo občutek, da so se nam robovi oči posušili. Pomenčamo si oči in si tako za trenutek spodbudimo že »speče« očesne žleze, da nam oči ovlažijo. Potem knjigo odložimo, morda še slišimo, kako se v daljavi oglasi kakšen avtomobil, in nenadno zaspimo. Slušni organ, ki zadnji zaspi, je zjutraj tudi prvi, ki se prebudi. Poznamo celo ljudi s tako »lahkim« spanjem, da jim ušesa sploh ne zaspijo, temveč so jim vedno pripravljeni, da dojamejo tudi najbolj rahli šum. Tu nastopajo sanje kot pomočnice. Sanje usmerjajo čute v drugo smer s tem, da preoblikujejo dražljaje, ki bi mogli od zunaj motiti spanje, v različne podobe in prevarajo na ta način živčni sistem. Iz spomina si oblikujejo možgani s pomočjo podzavestja primerna dejanja, v katerih imajo šumi ali svetlobni dražljaji, ki motijo uho in oko, kakršnokoli dojemljivo vlogo.

Sprevodnik, o katerem smo prej pripovedovali, torej nikakor ni sanjal kaj nespametnega. Bilo je zjutraj, sonce je že sijalo v sobo, budilka je začela brniti. Vse to je hudo dražilo njegove oči in ušesa. Tedaj so hitro posegle sanje vmes: brnenje budilke se je spremenilo v zvonjenje cestne železnice, ki ga je bil mož tako navajen, in sončna svetloba se je spremenila v požar. Seveda so mogle sanje prebujenje le za malo zadržati. Budilka in sonce nista popustila!

Do takšnih preprostih pojasnil je prišla znanost s poskusi, ki so na podoben način povzročali »smotrne sanje«. Uporabila je najrazličnejše pripomočke, da bi preiskala učinek čutnih dražljajev na speče ljudi. Kamenčki, ki so jih eksperimentatorji metali v okno spečega človeka, so imeli za posledico predstavo o strelnih salvah. Svetlobni bliski z žepno svetilko so se spreminjali v nevihte. Če so poskusni osebi, preden je zaspala, privezali nogo, je sanjala, da šepa. Če so ji v spanju razgalili nogo, je sanjala, da stopa peš skozi dež. Če so ji privezali

nekoliko koščkov lesa na določena mesta hrbtenice, je sanjala o ježi ali pa je dobila predstave, ki so jo duševno tlačile. Z oviranjem diha so mogli raziskovalci na umeten način povzročati moro. Zveza med čutnim dražljajem v spanju in sanjami je na ta način za veliko število sanj jasno dokazana.

Spanja se udeležuje v ostalem tudi slovita, mnogo zaposlena žleza možganskega podaljška. Če doseže utrujenost neko določeno stopnjo, preplavi ta žleza možgane s posebnim hormonom, ki bi ga lahko imenovali sanjski ali spanjski hormon. Ta hormon ima odločilen delež za različna dogajanja med spanjem. Do tega spoznanja je prišla znanost s preiskavo krvi kratko po prebujenju in tudi s poskusi, da bi vplivala na sanje z vbrizgavanjem nekkih kemikalij. Pri ljudeh, ki jim možgani tudi med spanjem ne počivajo in ki dobe brez potrebe, torej brez čutnih dražljajev, razburljive ali mučne sanje, obstoji sum, da v spanju ne dobe zadostne količine spanjskega hormona. Eksperimenti so tu pokazali že

pot do uspavil, ki čute in možgane pomirjajo in povzročajo osvežujoče spanje brez sanj, spanje, ki ga občutimo vsi kot ideal nočnega počitka.

S samo funkcijo čuvarja spanja pa se sanje ne zadovoljujejo vedno, zato skrbi že »podzavestje«. Reči, vprašanja, skrbi in doživljaji, ki so nas zaposlovali čez dan, nas zasledujejo pogostoma tudi v spanju. Skrbi, ki smo jih doživljali na šolskih klopih, se včasih tako globoko zarijejo v dušo, da se nam povračajo pogostoma tudi v odraslih letih. Naskrivne želje se uresničujejo čisto na čuden način z lepimi podobami. Pogostoma se mešajo tudi čutne sanje, sanje naših želj in sanje, izvirajoče iz strahu, druge z drugimi in je le težko ločiti poedine njih sestavine.

Moderna, znanstvena razlaga sanj pa dobiva baš v takšnih zamotanih tvorbah svoje najzanimivejše raziskovalno gradivo, kajti tu se skrivnostim človeške duše najbolj približuje.

Po razpravi dr. L. Alberta-kk

BRAZILSKA UDVORLJIVOST

Brazilcem je treba priznati, da so izredno udvorljivi. Ta njihova srčna lastnost jim ni privzgojena, ampak prirojena. To lastnost izražajo v deželah španskega jezika z besedo »caballero«, ki je znana tudi v Braziliji, le da jo tu pišejo »cavalheiro«. Ne gre za to, če je kdo bogat ali siromak, vsak je cavalheiro ter se tudi čuti kot takšnega. V Santosu se nagovarjajo temnopolti težaki, ki spadajo k najnižjim slojem, z besedo »senhor« (moj gospod). To ni samo vnjanja oblika, temveč izraz medsebojnega spoštovanja. Sicer so v Braziliji velika nasprotstva med bogatimi in reveži, toda kake posebne razredne razlike ni med njimi. Vsak smatra svojega bližnjega za človeka. Brazilci so v tem oziru zelo občutljivi in gorje Evropeu, če bi se spozabil nad temnopoltim ali umazanim pristaniškim delavcem, kajti vsi so brazilski gospodje. Tudi sprevodnik cestne železnice, ki jo imenujejo »bond«, je gospod. Kdor ga pokliče z nazivom »sprevodnik«, se pregreši zoper splošno omiko ter ga imajo povsod za neizobraženca.

Brazilska udvorljivost se kaže seveda predvsem nasproti dami. Sicer izkazujejo

v vseh južnih deželah posebno čast ženskam, toda brazilska etiketa pozna še prav posebne oblike. Tako stopijo v mnogih krajih moški, če srečajo lepo žensko na cesti, v stran, se odkrijejo, globoko priklonijo, občudujejo nepoznano damo ter slednjič navdušeno vzdiknejo: »Ah, que bella senhorita!« (O, kako lepa gospodična!) Dama gre seveda ponosno svojo pot naprej. Toda moški je s tem pokazal svoje odlično vedenje ter je dokazal, da je »muito cavalheiro« (resničen gospod). Kakor hitro stopi kaka dama v lift, se naglo odkrijejo vsi moški. To se zgodi tudi, če vstopi kaka mulatka brez nogavic in pokrivala, kajti vsako žensko bitje je tam dama. Če bi se kdo pozabil odkriti, se lahko zgodi, da mu zbijajo klobuk z glave.

Zanimiv je tudi način, kako je treba podati ogenj. Predvsem si moraš prižgati cigareto s »phosporo« (vžigalico), potem jo moraš ugasiti in nato ponuditi gorečo cigareto. Ženski »cavalheiros« povrnejo izkazano udvorljivost s tem, da dajo gospodom cigareto, ki so jo pričele kaditi (četudi se dobro ali nič ne poznajo) in ker so brazilske dame močno našminkane, ima cigareta seveda rdeč ustnik. Ba-

je se je ta navada ukoreninila zato, ker je po vseh brazilskih hišah zaradi vedno odprtih vrat in oken zmerom preprih.

je pripetilo. Če ne more pomagati, počaka, dokler ne pride drugi. Tudi ta se zanima za slučaj in če ne more pomagati,

BRAZILSKA DEKLETA

Tudi avtomobilisti so med seboj zelo udvorljivi, zlasti na deželi, kjer imajo več časa nego v velikih mestih. Če se mora kdo zaradi defekta v motorju ustaviti na cesti, se naslednji avtomobilist ne pelje škodoželjno naprej, ampak ustavi svoje vozilo ter prijazno vpraša, kaj se

čaka tudi on. Tako se včasih zgodi, da stoji cela vrsta avtomobilov na cesti. Nihče ni nestrpen, nihče ne hupa ali zmerja, vsi skušajo pomagati in čakajo tako dolgo, dokler se škoda ne popravi. Če se slučajno kdo jezi, potem je to gotovo kak inozemec.

Brazilci silno radi pomagajo. V Bahii bi rad preprosto mož prekoračil cesto, da bi stopil na tramvaj, toda neki avto mu prepreči pot in tramvaj odpelje. Mož ne iče za njim, ampak samo kliče: pst, pst! Pasanti ponovijo pst, pst, sprevednik zalčiče »para!« (stoj!) in tramvajski voz se ustavi. Potniki potrpežljivo čakajo in ko je mož vstopil, se voz premakne. Cavalheiros!

Posebno udvorljivi so Brazilci nasproti tujcu. Če koga vprašaš za pot, gre s teboj do cilja. »Lahko bi se zmotili,« pravi in gre včas s teboj kljub temu, da mora iti v nasprotno smer. Če je pot dolga, svetuje, da bi bilo dobro spotozna popiti črno kavo. Tujec čuti seveda dolžnost, da plača njegovo kavo, toda če hoče plačati, izve, da je že vse poravnano. V Sao Paulu sem šel v nalivu proti svojemu hotelu. Nenadno se je ustavil pred menoj avto in šofer me je povabil v vozilo. »Vidim, da ste tujec,« je dejal, »zato vas bom peljal v vaš hotel. Drugače znate biti še mokri.«

Če hočeš v Braziliji doseči kaj pri obla-
sti, moraš imeti še nekaj več kakor pa
znano angelsko potrpežljivost. Ničesar
ne dosežeš, vsak dan te potolažijo s pri-
hodnjim dnevom, vsakokrat ti pravijo:
»manha« (jutri). Z zmerjanjem ali grož-
njo ne opraviš ničesar. Slednjič ti sve-
tuje kak znanec: podari uradniku nekaj
denarja in mu reci, naj kupi z njim kaj
lepega za svojo ženo. Uradnik se bo ne-
mudoma zanimal za tvojo zadevo in jo
rešil. Čez dobro uro srečaš tega uradnika
na cesti. Z razprostrtimi rokami se ti bo
približal, ti krepko stisnil desnico, te po-
trkal na rame in rekel: »Moj dragi pri-
jatelj! Kako vam gre? Tako dolgo se že
nisva videla!« To ni morda gola fraza.
Uradnik misli čisto iskreno. Seveda ne
smemo tega gledati z evropskimi očmi,
kajti malo darilce ni bila podkupnina,
temveč izkazana prijaznost, s katero si
pridobil uradnika za svojega »amiga«
(prijatelja). In za prijatelja stori človek
rad vse. Tudi to je brazilska udvorljivost.
Viator

DVA DNI NA MADEIRI

adeira in Kanarski otoki
so bili do zadnjega časa zelo
priljubljen cilj kratkih mor-
skih izletov, ki jih je zdaj pre-
kinila nesrečna državljanska
voina na Španskem.

Otok Madeira, čigar portugalsko
ime pomeni po naše »otok lesa«, je
močno obljuden. Na njem kraljuje ve-
čna pomlad. Srednja temperatura zna-
ša pozimi 16. poleti pa 22 stopinj.
(Mnogim izmed vas bo znano delo ita-
lijanskega fiziologa-pisatelja »Un gior-
no a Madeira«). Kadarkoli in če še
tolikokrat prideš na Madeira, vselej
boš občudoval njegovo južno opojnost
ob pogledu na mogočne ognjeniške ob-
like gora na otoku. Od spodaj do vrha
so pobočja nastlana s številnimi beli-
mi hišicami, ki imajo vse rdeče stre-
he.

Komaj se parnik zasidra v pristani-
šču glavnega mesta Funchala, že pri-
veslajo mladi potapljači, sami čvrsti
zagoreli dečki, ki ujamejo vsak količ-
kaj vreden novce, ki ga vržeš v vodo,
po par bliskovitih plavalnih kretnjah,
nakar se spet prikažejo na površju
gladine. Tudi čolni s prodajalci doma-
čih prtov se naglo približajo, toda pot-

niki gledajo mirno na njih umetnine,
za katere zahtevajo visoke cene. Če
želiš kaj kupiti, stori to neposredno
pred odhodom, dobil boš marsikaj za-
res lepega za nizko ceno.

Veliki parniki ostanejo navadno po
en dan ali dva v luki. Dovolj časa, da
si moreš ogledati posebnosti otoka. Na
suho te prineljejo motorni čolni doma-
činov. Običajno so že pripravljeni
ameriški avtomobili, ki te popeljejo za
primeren denar v notranjost otoka. Vi-
del boš razen smokvinih dreves, ci-
pres, avrokarij in palm tudi čudovita
zmajska drevesa. Opuntije in agave
rasto ob poti. Divje garanje, rože,
fuksijske, kamelije, pelargonije in hor-
tenzije cveto v razkošni lepoti. Rdeče,
modro, belo, rumeno se razliva čez zi-
dove krasnih vrtov v mestu in zunaj
na deželi. Občudoval boš vinograde,
banane in sladkorno trsje. Cvetje pre-
neha šele, ko prideš na pot proti se-
verni obali, na planinsko visoko pla-
nino za ribiško vasjo Ribera Brava.
Toda tam se prično gozdovi, kjer so
cela pokolenja ropala les. Zdjaj so tam
vitki borovci, ki jih uporabljajo pred-
vsem za lope z vinsko trto.

Približno 1100 m visoko doseže drz-

VIŠAVJE NA MADEIRI

no izpeljana avtomobilska cesta prelaz Encumeda, odkoder je razgled na vse strani otoka. Tu ni več sledu o paradizu. Mogočno in surovo obenem se dviga vulkansko kamenje v visoke vrhove. Vmes so ognjeniška žrela. Iz globeli in prepadov šumijo hudourniki in padajo raz mogočne stene. Njih voda je blagoslov za suho obrežno ozemlje. Umetniški vodovod, čigar mreža se razteza po vsem otoku, preskrbuje s to vodo dolino in nasade. Namesto rdeče kritih hišic vidiš tu majhne kočice s slamnatimi strehami. Vsak košček zemlje, ki je le količkaj vreden, je obdelan. Rodovitnost subtropskega rastlinstva na otoku ni prišla sama od sebe. Treba je bilo trdega človeškega dela, da se je ustvaril paradiz na vulkanskih tleh.

RIBIŠKA VAS CAMARA DE LOBOS

Med potjo s prelaza proti Sao Vicente na severni strani smo videli otočane pri delu v vinogradih z njihovimi značilnimi čepicami na glavah. Ženske so prale v potoku in obešale pisano perilo po bližnjem grmovju ali po koničastih agavah. Otroci so stali ob cesti, prosjačili in nas obmetavali s cvetjem. Umrljivost otrok na Madeiri je velika, toda število rojstev nič manjše. Prebivalci so po večini zelo marljivi. Po ribiških vaseh, zlasti v Camari de Lobos smo videli veliko revščino v beraških stanovanjih. Dobili smo vtis, kakor da se prebivalci ne zavedajo svojega žalostnega položaja. Sonce sije povsod in vedno, zemlja je pisana in lepa, od gladu pa menda ne umre nihče na otoku. Morje jim daje izobilico rib. Kamor smo prišli, smo videli babice matere in otroke zaposlene z izdelovanjem madeirskih prtov, ki so najpriljubljenejši trgovski predmet.

VOŽNJA S SANMI BREZ SNEGA

Zvečer smo se vrnili v Funchal. Mesto ima dobre in lepe hotele. Ima tudi igralnico, katero obiskujejo zlasti Anglieži, ki imajo na otoku velik vpliv. Ko smo prišli pozno na krov naše ladje, smo bili presenečeni po tisočih lučk, ki so žarele po mestnih ulicah in hišah. Hrib, po katerem se vleče Funchal, je bil praviljično razsvetljen in je podajal v pravem pomenu besede svetel dokaz goste obljudenosti srečnega otoka.

Drugi dan smo napravili izlet na Nossa Senhora do Monte. Gori se lahko pelješ z avtom ali z žično železnico, in če hočeš, lahko obiščeš v romarski cerkvi grob zadnjega avstrijskega cesarja Karla. Potem se moreš popolnoma mirno zaupati spretnemu vodniku, ki te posadi na pletene sani in te

spusti v svojem varstvu bliskovito navzdol.

Opoldne smo se odpeljali. Pred odhodom parnika se je pričela živahno divja kupčija z deželnimi proizvodi. Za smešno nizko ceno si mogel zdaj kupiti, kar si poželed. Kupčija se je nadaljevala še potem, ko se je parnik odmikal. Dolgo smo stali na krovu in gledali nazaj na sončni otok, dokler niso utonili njegovi vrhovi na obzorju sinjega morja.

E. Lt.

NAJMANJSI OTOK NA SVETU

Tako majhen, da so cela leta tajili njegovo istinitost, a vendar je postal važna postojanka na zračnih progah v južnem Pacifiku Gre za Klingmanovo kletčevje, persek, ki se dviga komaj 1 m iznad morske gladine Klingman bo prva postaja na poletu iz Honoluluja, kadar bo »Pan-American Clipper« otvoril svoj promet preko Tihega oceana proti Novemu Zelandu. Četudi so inženirji ameriških družb proučevali ta greben od l. 1834 in ga je vlada Zedinjenih držav pred 2 letoma zahtevala v svojo last, je bila čer Klingman »uradno neznana«.

TRIJE MUŠKETIRJI

ALEXANDER DUMAS ST. © ILUSTRIAL NÖRRETRANDERS © KONATIS NI DOVOLJEN

PRI KRVNIKU

Slednjič je pokazal berač na samotno hišo in ko je bil dobil srebrnik, je urno odnesel pete.

Hiša je bila mračna, pusta in mrtva kakor grob. Nikjer nobene sledi o človeškem prebivalcu. Ko je Athos obšel rdečo stavbo, je končno našel vhod. Moral je večkrat potrkati, preden so se odprla vrata. Mož visoke postave in bledega obraza, s črno brado in črnimi lasmi je spregovoril z mušketirjem nekaj besed, nakar mu je pomignil, naj vstopi.

Athos je stal v nekakšnem laboratoriju, kjer je mož sestavljal okostnjak z železnimi žicami. Samo glava mu je še manjkala, ki je ležala na mizi. Vse okoli je kazalo, da se bavi mož z naravoslovjem. Povsod so stale steklenice s kačami, po stenah pa so višele nagačene gaščarice in močno dišēja zelišča.

Skozi gozdove se cesta poganja strmo navkreber, dokler se po grebenu umirjeno ne zvali proti cerkvi. Smreke so se odmaknile s ceste in z vrha, da ima božja služabnica sv. Jedert prost razgled po svojih vernikih, ki so si postavili borne kočje po obronkih, kraj smrečja, ob lazeh in senožetih, ob

njihvah, ki kakor zeleni slapovi padajo v kotanje.

Okrog cerkve, ki so jo izprale poletne nevihte, da je vsa marogasta, je pokopališče. Grobovi so križem raztrešeni, razteptani in pogreznjeni. Redki leseni, okorni križi z izpranimi svetimi podobnicami, so se nagnili k zemlji, da se zdi, kakor bi jih kdo brez pravega

SKRIVNOSTEN SPREMLJEVALEC

Athos je povedal, zakaj je prišel. Mož se je zdrznil ter se uprl mušketirjevi želji. Toda kakor hitro je prebral vrstici na papirju in je bil videl pečat, je priklonil glavo v znak, da hoče ubogati.

Athos se je poslovil in vrnil v krčmo. V mraku je prišel k njemu d'Artagnan in vprašal:

»Kaj naj storimo?«

»Čakati!« je odgovoril Athos.

Dan je minul v nestrpnem pričako-

vanju. Proti poldnevu so pokopali gospo Bonacieuxovo. Pogreba so se udeležili vsi štirje mušketirji.

Slednjič je prišel Planchet in sporočil Athosu, da je za osmo zvečer ukazal osedlati konje.

Čez nekaj trenutkov so bili vsi pripravljeni. Ko je Athos stopil skozi vrata, je bil d'Artagnan že na konju.

»Še malo počakajte,« je pripomnil Athos, »eden še manjka.« Nato je odhitel ter se čez četrte ure vrnil v spremstvu zakrinkanega jezdeca v rdečem plašču.

pomena vse prerahlo zataknil v ilovnato prst. Pokopališče obkroža zid. Kamenje pada iz njega, omet se ruši na grobove, na drugi strani pa pada na cesto, kakor bi hotel pravično razdeliti svoj tovor, ki ga je uničilo stoletje: nekaj živim nekaj mrtvim.

Sv. Jedert vrh gore, z božjo njivo prepasana, je kakor siromašna starka, ki je obsedela vsa onemogla in bolna kraj poti, ko je bila namenjena na romarsko pot v višave...

Pa je kljub temu vestno opravljala svojo službo. Na stežaj je odpirala dver

svoje hiše, če so botre prinašale teden dni stare kričaje, in jih krstila v imenu Očeta in Sina in sv. Duha. Komaj je krstna sveča prav zagorela, že so jo botri ugasnili in hiteli z kričečim tovorom v bližnjo gostilno. Tam so najmlajšega farana izpod zvona sv. Jederti položili na mizo, naročili vino in vkuhan juho z mesom. Tako se je vedno začelo. Potem je svoje vernike vezala v zakon, slednjič pa so se le razmajali zvonovi in stari grobar Anza je krepko pljunil v roke ter začel ob cerkvenem zidu razmetavati prst. Vsako vzdihova-

GRIMAUD KAŽE POT

Lord Winter in drugi so se spogledali. Nihče ni vedel, kdo je neznanec. Ker pa je Athos prevzel vodstvo, so vedeli, da mora biti vse v redu.

Vreme je bilo pošastno. Začelo se je temniti in mogočni oblaki so se podili pod nebom. Na zahodu je divjala nevihta. Ko so zapustili Fromelles, so prišli v neurje. V diru so prejezdili tri milje. Takoj za krajem Goskal je stopil izpod nekega drevesa na cesto moški s prstom na ustnicah. Bil je Grimaud.

»Ali se je morda kaj zgodilo? Ali je zapustila Armentieres?«

Grimaud je prikimal.

»Kje je?«

Grimaud je pokazal proti reki Lys.

nje je bilo odveč, še solz ni bilo mnogo, niti pri pogrebu še manj pa pri sedmini, kjer je zadnja žalostna misel utonila v vinu ali moštu.

Zadnjič pa je Anza sredi dela nena doma omagal, ko je moral kopati grob za Larkovega Tonča. Tonč je bil priden fant. Sele pod tretji križ je lezel, pa se ga je lotila sušnica. Dolgo je pokašljeval, mati mu je kuhala čaje, Trančanova Zefa pa je svetovala, da bi skuhal črnega polža. Vodo je treba odcediti in popiti. Pa ni pomagalo. Tonč je hujšal, glas mu je postajal vse bolj hripav, na-

zadnje je onemel za vedno. Zvon sv. Jederti mu je še slednjič zapel in grobar Anza je moral hiteti z delom.

Lopata je kakor iz svinca in kramp se tako zagrizel v zemljo, da ga le težko iztrga. Komaj do pasu je šele izkopal, ura, pa je že devet. a ob desetih bodo prinesli Tonča. Pa je Anza sodil: Prekleta slabost. Lačen nisem! Rode koruzne žgance sem dobro zalil z moštom, da je kar teknilo. Čik v ustih tudi da moč. Tobak je dal štacunar na kredo. Popoldne mu prinesem denar. Za Tončevo jamo bom že dobil kovača. Stari ni

TU JE!

»Ali je daleč odtod?« je vprašal Athos.

Grimaud je odkimal.

»Ali je sama?« je spet vprašal Athos. Grimaud je prikimal.

»Gospodje,« se je obrnil Athos k ostalim. »samo pol milje od nas je oddaljena!«

»Dobro!« je zaklical d'Artagnan. »Pokaži nam pot, Grimaud!«

Grimaud jih je vodil čez polja in jarke. Ko je slednjič privzdignil roko, so videli v odsevu bliska majhno hi-

šico, skrito ob reki. Sto korakov v stran je bil brod.

»Zdaj smo na cilju!« je rekel Athos.

V tem trenutku se je prikazala iz nekega jarka moška postava. Bil je Mousqueton. Pokazal je na razsvetljeno okno in rčkel:

»Tam je!«

skop. Trideset ljudi bo na sedmini... krčmar je privlekel petnajst kil mesa iz doline.

Anza se je naslonil na lopato in se zamislil. Iz nizkih oblakov je začelo pršiti. V zvoniku je zateglo bila ura. Četrt! Čutil je kakor udarec v hrbet. Nenadoma se je zopet sklonil. Umerjeno, skoraj pobožno je metal zemljo iz jame: zdaj na levo, zdaj na desno... Razmočena ilovica se je oprijemala lopate.

Anza je lezel vedno niže v grob. Z vso krčevitostjo se je zagrizla misel vanj. Do desetih mora delo končati. Da bi le te trenutne teme ne bilo pred očmi! To ga moti in jezi. Samo počival bi še rad. Pa mora, mora kopati! Tonč ne bo čakal in bo zadovoljen, da se čimprej iznebi nosilnic. Čimprej. Anza pa bi rad počival. Ne! Le naslonil se bo na steno v jami. Tako! To je prijetno.

S tresočo roko je segel po klobuku in ga potegnil z glave. Med sive lase je padal dež. Kaplje so mu polzile po spokojnem licu ter se izgubljale v globokih brazdah, ki mu jih je zoralo trpljenje preko čela, oči in usten. Še enkrat se mu je plašno prikradla kljuvajoča misel: Za Tonča mora skopati grob do desetih. Kakor trepetajoč plamen dogorevajoče sveče je tudi ta ugasnila. Vse se mu je odmaknilo daleč, daleč. Zataval je v temo, kjer ni besed, ne misli, ne težke ilovice na lopati, ne ure, ki bi je deset.

Po poti je pritekel ministrant. Ko je že hotel planiti v zakristijo se je nehote ozrl proti pokopališkemu zidu. V široko razprtih očeh je bilo samo začudenje, ko je zagledal ob robu svežo izkopane jame negibno Anzovo glavo. Še trenutek je počakal in ko je videl, da se Anza ne premakne, je stopil bliže.

»Anza!«

Starec se ni gani. Na sivo glavo so enakomerno padale deževne kaplje in drsele za vrat in po licu.

»Anza! Anza!«

Ministrant se je sklonil še bliže, nenadoma pa se je umaknil in stekel skozi pokopališčna vrata, ki jih je treskoma zaprl za seboj.

Zopet je bila ura v stolpu. Dež se je zgostil. Enakomerno je udarjalo v žlebovih, pritrtjenih na cerkvenem zidu. V drevju je šumelo. Razmočena ilovica se je motno lešketala v sivini deževnega dopoldneva.

Z župnikom je prišel tudi cerkovnik. Za korak od njih je obstal ministrant. Ko vse klicanje ni nič pomagalo, sta se

oba sklonila do starčka v grobu in ga potegnili iz jame. Z zariplim obrazom je župnik nagnal ministranta še po hlapca. Ko je v stolpu zazvonilo in so se pogrebci prikazali z rajnim Tončem pri kapeli pod hribom, so odnesli Anzo v bližnji hlev in ga položili na slamo, da se spočije.

Tonča so položili kar v jamo kakršna je pač bila. Nekaj prsti so pogrebci nametali na rakev zbito iz sirovih desk. K vzglavju so zasadili lesen križ in pustili na razmočeni prsti dva venca, spletena iz smrečja s temno modrimi in rdečimi papirnatimi rožami. Še preden so izmolili zadnji očenaš, so že krenili po stezi in se križali. Kaj hočemo, božja volja je bila. Življenje samo pa ni vredno, da bi natrpal v srce še več žalosti, ki ne koristi ne mrtvim ne živim.

Tonč je ležal v svojem zadnjem domu prepuščen nebu in zemlji. Anza na slami je preslab, da bi mu na rakev nametal prsti, za seženj v hrib. Proti popoldnevu se je cerkovniku posrečilo, da je zbral nekaj paglavcev, ki so zasuli jamo. En venec so vrgli v grob, drugega so obesili na križ. Z bosimi nogami so tlačili prst, da je bila enakomerno razdeljena, kakor je zapovedal cerkovnik. Ko so fantje odhajali s pokopališča, so bile na grobu uboga Tonča poleg križa s papirnatimi podobnicami in venci s čudnobarvnim cvetjem tudi sledovi majhnih še otroških nog, obrnjeni proti pokopališkemu durim, na cesto, ki pelje med gozdove in travnike.

Anza se je opoldne zbudil. V prvem hipu je začudeno pogledal okrog sebe, pa mu je kmalu zopet omahnila glava. Spet je zaspal. Drugo jutro se ni več zbudil. In ko mu je pozvanjalo z majhnim zvonom, je župnik govoril Rebernikovemu Tilnu:

»Zdaj mu zvonijo. Bog mu daj dobro!«

Tiln se je molče zazrl v kot, kjer je v polmraku visela božja martra.

Župnik je povzdignil glas:

»Tu in tam boš pa le nekaj zaslužil! Pri bogatejših več, pri drugih manj. To boš pa že znal, da boš zadel za vsakega pravo mero, da ne bo pri pogrebu sitnosti. Za Anzana izkoplji kar zraven Tonča.«

Ko je naslednjega dne Tiln kopal grob za Anzana, so se raztrgali sivi oblaki. Križ na zvoniku sv. Jederti se je zalesketal v soncu, kakor da bi bil iz čistega zlata.

IZ LITERARNEGA SVETA

FRANCE STAJER

Dr. Ivan Lah

VII

Ta futurist v Avstroogreki je seveda Stajfer sam. Ali bi bil on kakor njegov prijatelj Bruseljčan Kuiste ignoriral občinstvo, če bi ga pot ne bila pripeljala v »Dane« je vprašanje, ki ga ni mogoče rešiti. Zdaj se vendar da je kljub svoji plahosti hotel izpregovoriti in na koncu je postal bojevit. Cenzor je opazil njegove »zafkracije« in jih konfisciral. A Stajfer se ni dal. Odgovoril je tako, da mu cenzor ni mogel do živzga. Postajal je vedno zgovornejši. Govoril je samo o dramah, ki jih snuje in piše... Tako se je razvijal v dovipnega političnega feljtonista vse do vojne.

Svojo usodo je skušal prikazati v »Flavtistu brez posluha«. Ta flavtist je pogosto zlezel na stolp in prirejal koncerte. Toda vstopnine ni pobiral. »Zakaj je pa potem godel?« se bo vprašal kak praktičen mož. Pa »zakaj« je bil dolgo časa nerazrešljiva uganika tudi samemu flavtistu. Ze kot otrok je bil šel namreč pogosto v samoto in godel. In godel je v deški dobi in godel je v mladeniški dobi. Takrat v samoti je godel samemu sebi. Morebiti je bila zato tieta muzika lepa. toda nihče drugi je ni čul kakor bori, smreke, jelke. Nekoč je nestanovnik zapustil samoto.

Trezni znanci so ga povpraševali: »Kaj vraga godeš tako čudno? Nihče te ne posluša. Če se pa kdo nasmehne, to ni pravi smeh, ampak zasmehevanje. Razumeš? Zasmehevanje te, ker mislijo, da si butel?«

On pa je odgovoril: »Mene sree boli, če godem. Toda če bi ne godel, bi mi srce pošlo. Zato godem in godem.«

Ta izpoved umetnika, ki ja sledil samo svojemu notranjemu ukazu, najbolj priča o resničnosti in vrednosti Stajferjevega ustvarjanja.

Kam je izginil v vojni, ne vem. Našel sem ga šele pomladi l. 1915 zopet v Ljubljani. Neko nedeljo dopoldne v mesecu marcu sem ga srečal v tivolskem drevoredu. Stopal je počasi, videlo se mu je, da je slab in bolan. Dihal je težko in večkrat postajal. Pridružil sem se mu. Bilo je lepo toplo jutro. Imel je nov klobuk, a obraz je bil zelo shuštan.

Pravpovedal mi je, da se pripravlja na pot domov v Vipavo. Stanoval je v hotelu Tivoliju in sem ga spremljal po drevoredu navzgor. Bil je otožen kakor še nikoli; niti njegov smeh ni bil več tako naraven kakor prejšnje leto. Govoril je o smrti.

To je bilo v tisti lepi pomladi l. 1915, ko še nismo vedeli, kaj nam prinese to usodno leto. Vse je kazalo najtoplejše. V decembrski ofenzivi je Srbija odbila Avstrijce. Kolubare in jih pognala v blato okoli Valjeva, da je vsa armada obitkala deloma na begu, deloma potonila v Drini, deloma se

razgubila na poti domov. Ruska armada je stala na Karpatih. Przemislil je bil obkoljen in je bilo samo vprašanje, kdaj pade v ruske roke. Na zapadu so si stale armade nasproti brez velikih bojov, kar je pričalo, da nemška armada ni more napreči. Za bližnje mesece se je obetal pohod ruske armade preko Karpatov, Dunaj in Budimpešta sta pričakovala kosaških gostov.

»Kdo bi zdaj mislil na smrt, zdaj, ko prihaja pomlad, ko se bodo ruske armade zganile in bo zagrnelo s Karpatov. Zdaj ni časa za smrt, zdaj bomo čakali zunoge.«

Le malo so ga razveselile moje besede. Kakor da ne verjame. Ali kakor da zani to ni važno. Saj je bil vendar vedno naš, z nami se je smejal, z nami verjel! Zdaj pa me je gledal tako nejevoljno.

Spremlil sem ga do sobe. Stanoval je v prvem nadstropju. Nič volje ni bilo več v njem. Nič radosti. Vsa njegova priljaga je ležala na mizi. In z njo novi klobuk. Čemu nov klobuk če misli umreti? In druge stvari? Knjige rokopisi?

»Sežgal sem.«

Pokazal je na peč, kjer so se še poznali sledovi sežganega papirja.

»Zakaj? Čemu? Ali ni škoda?«

Pogledal me je z vprašujočim pogledom, kakor da ne razume.

»Ali ni vseno?«

Sedel je na stol in težko dihaj. Da, videlo se je, da je slab. A on, ki je zdrav težko razume bolnika. Zdelo se mu je kakor da mu manjka energije. Da njena volja, da bi se upri boleznim in smrti, da bi se otresel zlih misli in malodušnosti.

»Jaz hočem živeti!«

Ne nič takega ni bilo. Popolnoma vdan je slonel ob mizi in nič stebra ni bilo več v njem. Tistega zdravega, razvitega, ki smo ga lili tako veselili. Futurističnega!

Saj zdaj je do pomlad, zore, zdravje. Treba je samo počakati še nekaj dni, par tednov. Kdo bi zdaj umiral. Človek mora imeti voljo, boriti se...

Gledal me je kakor da ne razume. Bil je

L. Richter: NEDOLZNOST

utrujen. Vstal je in legel na divan. V sobi je vladal hlad, nekje daleč zunaj je sijalo pomladno sonce. Tam za tistim soncem so se pripravljale armade na pohod. Od tam je imela zasijati velika žarna svetloba.

Štajer pa je ležal mučno na divanu in upiral v strop oči.

»Grem v Vipavo«, je rekel. »tam je sonce bolj toplo, tam bom bolj zdrav...«

Na mizi je ležalo nekaj knjig in listov. Med njimi Bernard Shaw. Rad bi bil še govoril z njim, a govor ga je utrujal.

Poslovil sem se. Podal mi je svojo mladostno suho roko. Tisti dolgi, tanki prsti so pričali, da ni več mladostne sile v njih. Bil li so tako onemogli in uveli.

»Da se zopet vidimo. Morda že svobodne. Morda, morda.«

»Čez par mesecev.«

»Bomo videli.«

»Potem bomo zopet pisali feljtone.«

Molčal je in gledal proti oknu, kjer je jutranje sonce sililo v sobo.

»Drame, drame.«

»Da, drame.«

S težkim srcem sem odhajal v pomladno jutro.

Drugi dan je Štajer odpotoval domov v Vipavo in se ni vrnil več. Umrl je komaj mesec nato.

D a l j e

ROY TEMPLE HOUSE

Prihodnje leto bo 26. maja 60 let, odkar se je naš naslovnik rodil v Lexingtonu (Nebraska). Njegov oče je bil splošno zvočan, pozneje se je v zvezni vojak povzpел do stotnika. Mati, potomka očiščene angleške družine, se je živo zanimala za vzgojo

svojega sina, ki je bil prvovrsten dijak in nenasitljiv čitalec (omnivorous reader).

Vseučilišče je dovršil l. 1900 in nastopil službo. L. 1907, se je oženil v Marijo Eno Tuttle-ovo, ki je bila prišla kot učiteljica umetnosti na isti zavod. L. 1910, se je odpovedal, da bi prevzel mesto kot izmenjalni učitelj na višji realki v Devlinu (Magdeburgu) na Nemškem. Od leta 1911, do 1918, je bil profesor nemščine na univerzi v Oklahomi. Medtem se je mudil l. 1916, pol leta v Bruslju kot vodja za povzdigo Belgije.

Njegove študije na montpeliškem vseučilišču v Franciji je prekinil vojni vtrevž. Zato je nadaljeval višje nauke na chicški univerzi, kjer je doktoriral l. 1917. Dobil je stoličo modernih jezikov na univerzi v Oklahomi (l. 1918), kjer deluje še zdaj.

Za vestno književno delo je odlikovan z različnimi ameriški, francoski, belgijski reči. Literarne prispevke, ocene idr. je pošiljal v Herald-Tribune, v Nation, Evening Post (newyorško in chicško), Times, Die Literatur (Stuttgart), Revue Belge. Najtrajnejšo vrednost ohrani njegov obzornik Books Abroad, ki ga je ustanovil l. 1927. A. G. Klandar, znani sloverski in jugoslovanski »literarni konzul« v USA, mi piše, da je ta četrtletnik po njegovem mnenju edina smotra, ki onkraj velike luže redno priobčuja poročila o eshaesovskih knjigah. Zato je primerno in potrebno, da se spomnimo ob 10-letnici Books Abroad-a tudi ustanovnika, R. T. House-a, preproste in priljudnega moža, ki je s svojim svetom in gmočno podporo polpril že na stotine dijakov A. Debeljak

FRANCIS VILE-GRIFFIN

Bil je med prvaki francoskega simbolizma. S tovarišem, še živčim pesnikom in pisateljem Henri de Régnierem (oba sta rojena 1864) je populariziral »vers libres« stih, ki se je otresel strogo določenega ritma, stalnih oblik in deloma rim. V predgovoru pesniške zbirke »Joies« (Radosti) pravi: Nobena stalna forma ne velja več in tudi ni neobhodno potrebna za izražanje katekolske poetične misli.

Kritik Albert Thibaudet piše: »Če se je Régnier v prostem stihu, v tej smeli, novotarski literarni stavbi, pomudil samo kot vljuden gost, se je Vile-Griffin popolnoma naselil v njej in vodil ter zasledoval njeno usodo.«

Rojen v Zedinjenih državah (Norfolk, Virginie) francoskim staršem, je osem let star prišel v Francijo. Leta 1885, je v reviji »Lutèce« priobčil prvo pesem Le vaisseau fantome (tako pravijo Francozi Wagnerjevi operi »Leteci Holandec« pri nas »Večni mornar«). Leta 1886, je izdal pri Vanieru drobno zbirko verzov: Cueille d'avril (Aprilska košarica za cvetje), 1887, pa knjigo Cygnes (Labodi), navdihneno od vedre in mirne tourainske pokrajine, v kateri se je bil nastanil. Njegovi verzi so ka-

kor lahni crteži pomladi v Tourainei, tiha ljubezenska priznanja, nežne in mirne podobice, polne dražestnih odtenkov.

Druge zbirke: Diptiques, Voix d'Jonie (Glasovi iz Jonije), L'Amour sacré (Posvečena ljubezen).

Vielé-Griffin, ki je te dni za vedno odložil lro, je bil član Kraljeve belgijske akademije francoskega jezika in literature ter eden od starešin Mallarméjeve akademije, ki je bila ustanovljena letos, za petdesetletnico simbolizma.

V Debeljakovi »Moderni francoski liriki« (1919, str. 169) najdeš lep prevod njegove pesmi »Zeteve«.

P. K.

KNJIGE IN REVIIJE

Uredništvo je prejelo:

VAN OERTINGEN, PROTINARAVNA CUD. Iz nizozemščine prev. dr. S. K. Ljubljana 1937. Založba »Argo«, Črnuče 11 pri Ljubljani. Str. 148. Knjiga, ki se dobi tudi v vseh knjigarnah, stane 42 din. Daljše poročilo v eni prihodnjih števil.

MICUN M. PAVIČEVIĆ: NARODNO BLAGO IZ CRNE GORE. Poseban otisak iz »Vjesnika etnografskog muzeja u Zagrebu, knj. III. Beograd 1937. Str. 54.

ZDRAVNIŠKI VESTNIK, strokovno glasilo zdravništva v Sloveniji, leto IX, št. 10. Na uvodnem mestu je razprava urednika dr. Rob. Neubauerja »Ekstrapleuralni pnevmotoraks«, v katerem avtor predstavlja novo metodo kot važen prispevek k terapiji pljučne jetike, ki stremi za resnično trajnimi uspehi. Dr. Leo Šavnik razpravlja o »Izziganju s klorcinkom pri benignih neprestanih krvavitvah«. Sledi začetek članka dr. Igorja Tavčarja »Cholelithiasis in graviditeta«. Dr. Ivo Klemenčič piše »O etiologiji revmatizma«, ki kljub vsemu znanstvenemu raziskovanju še vedno ni docela pojasnjena. Lalke bo nemara posebno zanimalo predavanje dr. L. Hribarja »O zaščitnih merah, potrebnih za zatiranje tuberkuloze«, ki se bo nadaljevalo. Dr. Leo Traver piše »O specialitetah«. Njegov prispevek je prvi odgovor na zadevno vprašanje, ki ga je sprožil dr. M. Kremžar. Tople posmrtne besede dr. Hugonu Robiču je posvetil dr. Mirko Čeruš. Zvezek vsebuje običajne rubrike Iz socialnega zavarovanja, Iz medicinskih časopisov, Nove knjige i. dr. »Zdravniški vestnik« se naroča pri upravi na Golniku in stane celoletno za nemedicince din 90.

ILLUSTRIERTE ZEITUNG LEIPZIG št. 4835 prinaša več ilustriranih prispevkov o Velikem Hamburgu. Zanimiv je članek »Trdnjava v močvirju«, ki poroča o predzgodovinskih najdbah v okolici Poznjanja. H. Hülsen je prispeval članek »Pesnik človeškega trpljenja«, posvečen 75. rojstnemu dnevu Gerharta Hauptmanna (s pisateljevo sliko). V nordijske države vodita prispevka »Naas, švedski seminar za umetno obrt« in

IZ SODOBNE LIRIKE:

D V O G O V O R

Kako bi storil? — je povzel Topokrat —
kdor stopi v zakon, kdaj se bo kesal;
a kdor ne stopi, tega mu bo žal;
tako svoj čas učil je slavni Sokrat.

Besede te sem slišal najmanj stokrat:
Zato po svoji glavi bom ravnal
in upam, da na koncu vse bo prav,
doda Hypernoopolysofokrat.

In glej, kar dvakrat se ta krst oženil
Po letih se z nekom o sreči meni,
pri tem tako zaključil slabe volje:

Pokojna žena — neomikana —
ni nič umela Zda j olkana
razume vsako reč od mene boljše!

A. Debeljak

»Obisk v Kotki«, največji lesni luči na Finskem. Oba članka sta opremljena z lepimi ilustracijami. Zvezek vsebuje še običajne aktualne rubrike. List se naroča pri založbi J. J. Weber v Lipskem.

PRAKTICNE NOVOTE

Rastlinjak v krogli

Kakteje ljubijo mnogi gojitelji sobnih rastlin. Za te rastline so si izmislili vsakovrstne apartne lončke in hišice. Posebno apartna pa je nova steklena krogla, ki počiva na lončeni skledi. Kakteje, pa tudi druge rastline, vsadimo naravnost v skledo,

nad njo poveznemo potem stekleno kroglo. V krogli prepih rastlinam ne škoduje, vlaga ne izpuhti, ozračje v krogli je pravo ozračje rastlinjakov, ki je potrebno tlikšnemu številu občutljivih rastlin. Zgornjo odprtino krogle pokrijemo s steklenim pokrovom, ki ga dvignemo ali zapremo, kakršna je pač občutljivost rastline. Vsaki sobi je ta kroglasti rastlinjak za male rastline v okras.

Tvoje najgloblje spoznanje je hkrati tvoja največja in izključna last.

Gerhart Hauptmann

IZ SLOVAŠKEGA FOLKLORA

I. KOSTIAL

Pred tremi leti je Frant. Václav Peřinka objavil obsežno slovaško knjigo: »Veselé putovanie po Slovensku. Kniha ľudového humoru a vtipu. S 18 ilustráciami. 1934. Nakladateľstvo Orbis v Prahe. Vel. 8°. 655 st. + kazalo. — Snov je razvrščena po županijah ali stolicah. Nato sledijo poglavja o Kocúrku in Čudákovci (= o Veržejcih, Ribničanih in Šebreljcih), o plemičih-slavljih, o ciganih, rokodelcih, o imenih in o ptičjih glasovih in nazadnje uganke. Za nameček je še pridejan glosar provincializmov.

Že ob površnem prebiranju knjige opazi Slovenec dvojje: 1. da je slovaščina, dasi je le dialekt češčine, v mnogih rečeh bližja slovenščini (ali pa tudi srbohrv.) in 2. da so razne slovaške pripovedke, smešnice t. dr. tudi po Slovenskem znane. Nekaj primerov za 2. točko: »Na Sitni (v hontski županiji) je Tatarska loka. Na tej so taborili Tatarji, ko so 7 let oblegali Sitno. Oblegancem je že zmanjkovalo živeža, a vendar so spekli kolač, velik kot kolo pri vozu, ter ga spustili z grajskega ozidja v tatarski tabor, češ da bodo še nadaljnjih 7 let jedli take kolače. Tatarji so mislili, da je grad dobro preiskrbljen, in so odšli.« (Peřinka, str. 420.) To se ujema s pripovedko beneških Slovencev, ki je dala Aškercu snov za »Atilo in slovensko kraljico«. — Peř. str. 124-5: »Pred kakimi 60 leti je bilo prebivalcem Hlohovca ali Fraštaka (v natranski žup.) njihovo slabo vino vendar v korist. V mestu je nastal požar, reka Váh je imela premalo vode, vina pa je bilo dosti (in kislega, da ga ni hotel nihče piti). Gasili so torej ogenj z vinom in ga baje tudi pogasili.« Kdo se tu ne spomni požara nekje na Dolenjskem, ki so ga pogasili s slabim vinom? — Peř., str. 487 in 493: »Otrhany Sabinov, poplatany Bardiove« — to se sklada z dolenjskim »raztrganim Žužemberkom in zakrpano Višnjo gorco«. — Peř. 242: Pri Strečni (v liptovski žup.) je baje pod vodo velika palača vodnih mogotcev... a vendar je boljše leteti s splavom po Váhu doli proti Komárnu kot pa z glavo navzdol v dvorane povodnega moža. Prim. Valvasorjevo pripovedko in Prešernovo balado o povodnem možu! — O kralju Matjažu (Korvinu) pripovedujejo Slovaki (Peř 445), da je bil zelo dobitljiv; n. pr. nekega dne je na lovu zašel in prišel ponevedoma na Pohorelo (v gemerski žup.) h krstu k učitelju. Tam je veselo zapel, zaplesal s Pogorelkami ter pridrtil tako veselico, da se še danes pripoveduje o njej. Prenočil je na klopi pri peči; zjutraj pa je povabil učitelja k sebi na grad Murán (v isti žup.). — O neki hudobni babi, Bučečki v Stavnici, se je govorilo: če bi jo spustili v vodnjak in bi ji voda že zalila

usta, bi še s kretnjo (z nohtom!) povedala zgoraj stoječemu, da ubija uši, da je torej ušivec. (Peř. 410). Prim. znano ribniško anekdoto! — V Pukancu (v hontski žup.) premlevajo stare ženske v mlinu v mlade (Peř., 421) — tak prizor je naslikan na končnicah mnogih naših panjev. — Okoli Semiča se sliši: Smeje se kakor cigan belemu kruhu, žametastim hlačam. Podobno pri Peř., str. 539: »Raduje se tomu ako cigan bielemu hlebu, červenyňm nohavicam.« — Na str. 246. navaja Peř. slovaško pesemco iz liptovske županije:

»Trebars som ja valach len,
preca rád mám ja stav ten.
Žijem sebe bez starosti
v samej rozkoši, radosti,
ja valašku ovčarsku
nedám za húl cisársku.«

(= Čeprav sem le planinski ovčar,
vendar imam ta stan rad.
Živim si brezskrbno
v sami slasti in radosti,
jaz ovčarske palice [s sekiro]
ne dam za žezlo cesarsko.)

Gregorčičeva pesem »Veseli pastir« (leta 1871. v »Besedniku«*) se nam zdi v takem razmerju do slovaške kakor variacije v glasbi do teme ali glosa do mota (gesla). Dobesedno se pa ujemata prva dva verza 7. kitice slovenske pesmi (»Ne, palice svoje ovčarske za žezlo kraljevo ne dam«) z zadnjima dvema slovaške pesemce. Naš pesnik je sam v otroških letih pasel ovce v »planinskem raj« pod Krnom kakor katerikoli »valach« [planinski ovčar] pod Krivánem ali Djumbierom v liptovskih planinah. Že dolgo pred romanjem na Velehrad se je navdušeno učil češčine. Misli in čustva, ki jih izraža v nekih pesmih, nas spominjajo na bukovsko (ovčarsko) poezijo. Lahko mu je prišla v roke navedena slovaška pesemca ali kakšna češkoslovaška pesmarica. Ni verjetno, da bi bil napisal ona dva verza po naključju dobesedno enaka zaključnima verzoma slovaške ovčarske pesmi.

*) Uglasbil jo je p. Hug. Sattner, s tem napevom je postala popularna.

Popravek: V slanku o. A. Foersterju sem omenil, da je tudi stotletica A. Nedvěda. To je zmot. Pač pa bo 28. avgusta prh. leta 190-letnica njegovega rojstva. Ob tej priliki Sloveni lahko počastijo spomin tega maluznega in priljubljenega skladatelja.
Dr. F. G.

V moči je tudi potrpežljivost. V nepotrpežljivosti se razodeva slabost.

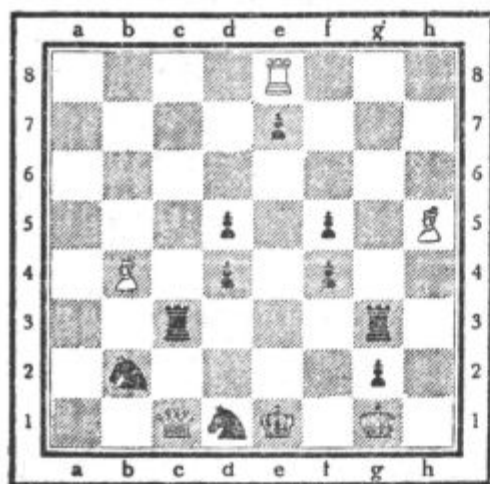
Če bi se dala človeška ošabnost telesno upodobiti, bi bilo človeštvo pod njo pokopano kakor mravljišče pod Montblancem.

Gerhart Hauptmann

PROBLEM 222

A. Keirans (Riga)

Prva nagrada »Sport Referre« 1937

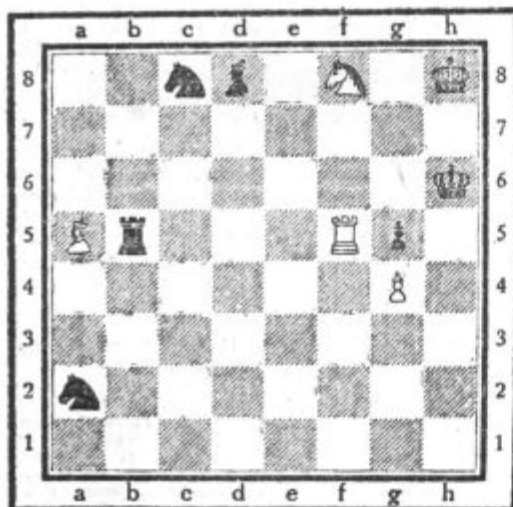

Mat v dveh potezah.

PROBLEM 223

H. Rübesamen

»Münchener Neueste Nachrichten« 1909.

Mat v štirih potezah

Rešitev problema 221

1. De5—d4 pozicija s prisilno potezo. 1. Sa8—c7; 2. b7—b8S mat. 1. Ld8—c7; 2. b7×a8L ali D mat. 1. Kc6—c7; 2. Dd4—c3 mat. 1. b8+a5; 2. Dd4—c5 mat. 1. b5—b4; 2. Dd4—c4 mat. 1. e7—e6 (ali e5); 2. Dd4—d6 mat. 1. Sf8 poljubno 2. Dd4×d7 mat.

ZA BISTRE GLAVE

349

Sporedni ogledali

Kako moremo pri dveh ogledalih, ki sta postavljeni baje sporedno drugo proti drugemu, najhitreje ugotoviti, da-li sta res sporedni?

350

Klobčič

Koliko metrov niti ima klobčič s premerom 2 cm in z debelino niti 1,5 mm? (Prostornina krogle je $\frac{4}{3}$ polumera na kubik krat 3,14...)

351

Proti severovzhodu

Kam prispe na zadnje letalec, ki leti iz Ljubljane neprestano proti severovzhodu?

352

Železniška

Strojevodja mora s svojim strojem po tovorni vlak, ki je obstal na odprti progi zavoljo okvare v stroju. Stroj opravi na uro približno 60 km in mora prevoziti 120 km dolgo progo. Z vlakom, ki ga mora prepeljati nazaj, napravi le 40 km na uro. Kako velika je bila povprečna brzina celotne vožnje?

Rešitev k št. 348

(Presekani krog)

Krog razdelimo na ta način lahko v 18 delov. Prvi presek razdeli krog v dve polovici. Ti položimo sporedno drugo k drugi in ju presečemo z drugim rezom vsako v tri, obe skupaj torej v šest lokov, ki merijo vsak šestino krožnega obsega. Vseh šest lokov položimo nato s konci tako drugega k drugemu, da jih tretji presek vsakega razdeli v tri dele.

REŠITEV KRIZALJKE V ŠT. 19

Vodoravno: herir; la + pojas; sikofanti; e + ček + lan; isa + leb; Kopt + evil; sveč + rsak; oa + suite; Randi; e + sak.

Navpik: se + ks; li + Ciovo; Shakespeare; e + pokati + sa; grof + uns; Ija + Lerida; Fran Levstik; Stabiae; in + lk.

Za nagrado je bil izžreban Viktor Eržen, Sarajevo.